

YENİ EKONOMİDE KONJONKTÜR DALGALANMALARI BAĞLAMINDA SCHUMPETERCİ YAKLAŞIM VE İNOVASYON İLİŞKİSİ

Yrd. Doç. Dr. Elif HAYKIR HOBİKOĞLU*

ÖZET

Shumpeter tarafından ekonomi literatürüne kazandırılan ‘yaratıcı yıkım’ kavramının kaynağı ticari başarı kazanan buluş olarak açıkladığımız inovasyondur. İnovasyonun sürekliliğinin sağlanması yönünde yapılan yatırımlar, ekonomik kriz ortamını oluşturan durgunluk noktasından canlanma dönemine çıkışın rehberliğini yapmaktadır. Shumpeter konjonktür dalgalanmalarında dip noktadan çıkış için inovasyonun kaldıraç görevi üstlenerek ekonomik büyüme sağlayacağını belirtmiştir. Durgunluk dönemleri inovasyon ve ekonomik fırsatlar için uygun bir ortam oluşturarak ekonomik büyümeyi hedef alan döngünün devamını sağlayacaktır. Konjonktür dalgaları zamansal büyüklüğe göre ayrılan kitchin, juglar, kontratief olarak adlandırılan üç tip dalgada ve refah ve kriz dönemlerinin birbirini izlediği dört evrede incelenmektedir. İnovasyon sürecinin sürekliliğinin sağlanması kriz durumundan çıkış için zorunlu bir döngüsel varlığı tarif etmektedir. Durgunluk döneminde beliren ihtiyaçların tatminine yönelik mal ve hizmet üretiminin yarattığı talep artışı ile oluşan canlanma dönemi sosyal, ekonomik, siyasi hayatında şekillenmesine sebep olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Ekonomi, Konjonktür Dalgaları, İktisadi Gelişim, İnovasyon, Beşeri Sermaye, Yaratıcı Yıkım.

ABSTRACT

Given to the economics literature, the concept of creative destruction by Shumpeter source described as a breakthrough commercial success winning innovation. To ensure continuity of investment in innovation, the

* İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü

recovery from recession by the economic crisis period of the output environment is guidance. Innovation to business cycle fluctuations Shumpeter bottom exit point of economic growth will provide leverage by taking on the task indicated. Recession periods creates a favorable environment for innovation and economic opportunities. The increase in demand caused by the production of goods and services created by the revival period of social, economic and political life leads to shape.

Key Words: *New Economy, Innovation, Human Capital, The Waves of Business Cycles, Economic Development, Creative Destruction.*

GİRİŞ

Yeni ekonomi sürecinde inovasyon olgusunun öne çıkması ürün ve hizmetlerin tüketici tatmininin sağlandığı ömür sürecinin kısalmasını ve ürün farklılaşmasının önemini de beraberinde getirmiştir. Beşeri sermaye kaynağının yaratıcılıkla ilişkisi sonucu ortaya çıkan yeni ürünün ticari bir başarıya ulaşması ile oluşan inovasyon olgusu ekonominin önemli girdilerinden birini oluşturmaktadır. Schumpeterin teorisinde ortaya koyduğu “yaratıcı yıkım” kavramının da kaynağı inovasyondur. Yaratıcı yıkım kavramı konjonktür dalgalanmalarını açıklamakta ve yaratıcı yıkım sonrası ekonomik durum bağlamında önlem almanın yol haritasını bize göstermekte önemli bir açıklama sağlamaktadır.

Shumpeter ekonomik büyümenin inovasyondan kaynaklandığını belirterek, yeni ürün bileşimlerinin, ekonomik birimler arasındaki bağlantıları artırdığını ve fikir alış verişini çeşitlendirerek, fırsatlara yol açtığını öne sürmektedir. Yaratıcı yıkım süreci de değişimde bu yeni bağlantıların etkileşimi sonucunda oluşmaktadır. Bağlantıların artışı, birleşimlerinin oluşma şansını artırarak günümüz ekonomisinde değişimi hızlandırmaktadır. İnovasyon ve yaratıcı fikirler ekonomik birimler arasındaki ilişkileri artırarak sürdürülebilir rekabet şartlarında var olmanın temelini sağlamlaştırır. İnovasyonun sürekliliği kriz ortamlarından çıkışın rehberliğini sağlamaktadır. Daha önce var olan ürün ve hizmetlerin talebine olan azalma dalganın yükselmesini sağlarken, ürüne veya hizmete olan ihtiyaç ve talebin bitmesi konjonktür dalgasında dip noktaya gelinmesini göstermektedir. Dip noktadan tekrar çıkış ve canlanma yeni bir inovasyon faaliyetinin oluşması ile mümkün olmaktadır.

Refah dönemi süresince inovasyonun getirdiği talep artışı, belli bir süre sonra azalacak, yatırımlar fiyatlar ve faiz haddi düşerek önce durgunluk sonrada kriz baş gösterecektir. Durgunluk dönemleri ise inovasyon ve fırsatlar için uygun bir ortam oluşturarak döngünün devamını sağlamaktadır.

Konjonktür dalgaları, refah ve kriz dönemlerinin birbirini izlediği dört evrede incelenmektedir. Bu evreler refah ve gelişme, duraklama ve gerileme, bunalım ve daralma ve canlanma dönemlerinden oluşmaktadır.

Birbirinin üstüne üç tip dalgalanma bulunmaktadır. Kıtçın, Juglar ve Kontratieff dalgalanmalarının yarattığı ekonomik krizler ekonomik dönemleri etkisi altına almıştır. Krizlerin oluşması kadar krizlerden çıkış içinde inovasyon önemli bir faktördür.

1. YENİ EKONOMİNİN GELİŞİMİ

Yeni ekonomi, bilgi üretme ve bilgiyi ürüne dönüştürmede sürekli yenilikler getiren bir ekonomidir. Bu süreçte inovasyon hiç olmayan bir ürünü veya hizmeti yaratmak veya bir işi da ha önce yapılmadığı bir yöntemle yapmak veya da ha öncede var olan fakat da ha keşfedilmemiş süreci eyleme geçirmek şeklinde de olabilmektedir. Sürekli inovasyon ortamı ise sürdürülebilir örgütsel öğrenme ve yenikçi anlayışa sahip bir varlık ile mümkün olabilmektedir.¹

Inovasyon sürecinin sürekliliği kriz durumlarından çıkış için gerekli bir döngüsel varlığı tarif etmektedir. Ürün hayat eğrilerinin kısılması ile tüketici tatminine yönelik ürün geliştirme aşamaları birbirini takip eden ve kesintisiz bir sürecin parçalarından oluşmalıdır.

Yeni ekonomi kavramı içerisinde büyümeyi sağlayan en önemli faktör inovasyondur. Teknoloji temelli inovasyon ile sağlanan ürün farklılaştırması, ekonomik büyümenin motoru görevindedir. Beşeri sermaye ise en güçlü faktör olarak inovasyon motorunun ateşleyicisidir. Bu da eğitim yatırımlarının artırılması ve bilgi toplumunun önündeki engellerin kaldırılması ile gerçekleşecektir.²

¹ Arif Özsağır, **Bilgi Ekonomisi**, Nobel Yayınları, Ankara, Şubat 2007, s. 39.

² Paul Romer, **Economic Growth**, The Concise Encyclopedia of Economics, David R. Henderson, Ed. Liberty Fund, 2007, s. 20-21.

Beşeri sermayenin güçlenmesi yeni ekonomiyle birlikte gelişen ve kol gücünün beyin gücü ile ikamesinin gerçekleştiği ortamlar için zorunlu bir gelişimi ifade etmektedir. Beşeri sermayenin verimliliği, emek, tecrübe, yetenek gelişimi ve sürekli eğitim kurumlarının devamlılığı ile mümkün olacaktır.

Yeni ekonomide öğrenme faaliyetinin devamlılığı ve inovatif ürün geliştirerek katma değer yaratmak, merkezi bir rol oynamaktadır. Yaratılan inovatif ürün, pozitif geri besleme ve öğrenme sürecinin yoğunlaşması ile diğer kişi ve kuruluşlar tarafından da uyarlanıp geliştirilebilir. Enformasyon, öğrenme yolu ve bilgi aktarımı ile daha fazla katma değer yaratır ve bu döngü gelecek nesillerin de ha yüksek katma değerli ürünler yaratarak daha yüksek refah seviyesine ulaşmalarına yol açar.³

1.1.İNOVASYON SÜRECİ

OECD ve Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Oslo kılavuzunda; inovasyon yeni veya önemli ölçüde değiştirilmiş ürün ve ya sürecin, yeni bir pazarlama yönteminin, yada iş uygulamalarında, işyeri organizasyonunda ve ya dış ilişkilerde yeni bir organizasyonel yöntemin uygulanmasıdır şeklinde tanımlanmaktadır.⁴

İnovasyon, inovatif kabul edilen bir düşünce, bir nesne veya bir uygulama biçiminin bir uygulayıcı birey ve ya kurum tarafından etkinleştirilmesidir.⁵

İnovasyon, yaratıcılık vasıtası ile pazarda yer bularak pazarda yeni tüketicilere ulaşmanın oluşturduğu değerdir. Yaratıcılık ile oluşturulan yeni ürünün ticari ürüne dönüştürülerek tüketici ile buluşması inovasyon değerini oluşturmaktadır.⁶

³ Ted G.Lewis, **Friction-Free Economy:Marketing Strategies for a Wired Word**, New York, Harper Business 1997, ss. 12-15.

⁴ OECD, Oslo Kılavuzu, www.tubitak.gov.tr/destekler/taral/kilavuz.htm , erişim tarihi:06.02.2009.

⁵ Everett M Rogers, **Diffusion of Innovations**, Free Press, New York:1995, s. 17.

⁶ Curtis R.Carlson ve William W Wilmot, **Innovation:The Five Disciplines for Creating What Customers Want**, Crownpublishing Group, New York, 2006, s. 56.

Goldhar'a göre inovasyon yeni fikirlerin ortaya çıkmasından, bu fikirlerin ticarileşmesine kadar geçen zamanda birbirini izleyen bireysel ve örgütsel davranışlar sıralamasıdır.⁷

Peter Drucker inovasyonu büyümeyi ve kalkınmayı sağlamak için yeni bir kapasite meydana getiren kaynakları kullanıma sunan bir eylem olarak nitelendirmektedir.⁸

Schumpeter'in teorisinde ortaya koyduğu "yaratıcı yıkım" kavramının da kaynağı inovasyondur.

Yaratıcılık, inovasyonun başlangıcıdır. Yaratıcı fikirler, yeni ürünler geliştirerek, maliyetleri azaltır ve kurum için büyümeyi sağlayacak yeni kazançlar oluşturacak somut ürün ve süreçlere dönüşebilecek bir durum oluşturur.⁹

Yeni bilginin uygulanması ile ortaya çıkan inovasyon maliyet değer farkının artmasıyla etkinliğini fark ettirmektedir.

Drucker'e göre inovasyon, düzenlenmiş vazgeçme olgusuna bağlıdır. Tarihte birkaç yüzyılda bir oluşan büyük değişiklikler ekonomik sistemi etkilemektedir. Matbaanın bulunması, reform ve Rönesans dönemi, buhar makinesinin bulunması ve şimdilerde yaşanan internet çağı önemli dönüm noktalarıdır.¹⁰

Ekonomist Shumpeter ekonomik büyümenin inovasyondan kaynaklandığını belirterek, yeni ürün bileşimlerinin, ekonomik birimler arasındaki bağlantıları artırdığını ve fikir alış verişini çeşitlendirerek, fırsatlara yol açtığını öne sürmektedir. Teknolojik değişimde bu yeni bağlantıların etkileşimi sonucunda oluşmaktadır. Bağlantıların artışı, birleşimlerinin oluşma

⁷ Joel Goldhar D., **Some Modest Conclusions, Management of Research and Innovation**, New York, 1980, s. 283-284.

⁸ Peter F. Drucker; **Innovation and Entrepreneurship**, Harper Row Publishers, New York, New York, 1985, s. 30-31.

⁹ Robert Rosenfeld ve Jenny C. Servo; **Facilitating Innovation in Large Organizations**, Ed: Jane Hery ve David Walker, Managing Innovation, Sage Publications, London, 1994, s. 29'dan aktaran, Ufuk Durna, **Yenilik Yönetimi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002, s. 8.

¹⁰ Peter Durucker, **Kapitalist Ötesi Toplum**, Çev.B. Çorakçı, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1994, s. 9-90.

şansını artırarak günümüz konjoktöründe, yeni ekonomide değişimi hızlandırmaktadır. Yenilikler ve yaratıcı fikirler ekonomik birimler arasındaki bağlantıları artırır, bu da yeni bileşimlerinin oluşturma olasılığını artırarak, ekonomik sistemin yapısını ve özelliklerini değiştirmektedir.¹¹ İnovasyon bilgi toplumunun temel kaldıracı olarak önemli bir konuma oturmuştur.

Firmaların bilgiyi üretmek, kullanmak ve paylaşmak konusundaki başarıları inovasyon için ön koşuldur. İnovasyon önce yaratıcı aşama ile başlamakta, geliştirilenin ardından mutlaka ticarileştirme aşamasına geçerek uygulanmak ve tüketiciye ulaşmaktadır.

İnovasyon mevcut yatırımların ömrünü tamamlamadan eskimesine sebep olurken, yatırımların marjinal etkinliğini de düşürmektedir. Bu bağlamda da rekabette üstünlüğü yakalamak için kaçınılmaz olarak inovasyon gerekmektedir.¹²

Katma değeri yüksek ve rekabet gücünü arttırmaya dayalı büyümenin hızlanması innovasyonun başarısının göstergesidir. Küreselleşme ile mal arzı bollanmış ve homojenleşmiştir. Ürün ve hizmetler aynılaştığı ölçüde fiyat baskısı artar, fiyatlar düşer ve karlar azalır. Rekabet baskısı karşısında tek çözüm inovasyon ile kar artışı elde ederek yenilikleri piyasaya sunmaktır. İnovasyon yapmak ar-ge laboratuvarları ve ileri teknolojiye öte bir yaratıcılık kültürü ile oluşur, düşük teknoloji ama etkin yaratıcılık içeren ürünler yüksek talep patlamalarına yol açabilmektedir. Ürün hedef kitlenin ihtiyaçlarına göre tasarlanmalı, fiyat hedef kitesinin ödeyebileceği seviyede olmalı, dağıtım kanalları, fiyat yapısını destekler şekilde seçilmelidir.¹³

İnovasyon yeni ekonomi şartlarında, sürdürülebilir ve karlı büyümenin tek yolu olmuştur, aynı ürün ve hizmetlerin kıyasıya rekabet ettiği piyasada başarının tek yolu sürekli fark yaratma yeteneğine kavuşarak, yeni fikirleri ve mevcut bilgileri farklı uygulamalarla ticari bir yarara dönüştürebilmeştir.

¹¹ Potts Josen, **The New Evolutionary Microeconomics:Complexit, Competence and Adaptative Behaviour**, Edward Elgar, Cheltenham, UK., 2001, s. 2-5.

¹² İbrahim Kavrakoğlu, **Değişim ve Yaratıcılık**, 1997, İstanbul, s. 79-80.

¹³ Arman Kırımlı, **Kârlı Büyümenin Reçetesi İnnovasyon**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 6-12.

2.YENİ EKONOMİDE SCHUMPETERCİ YAKLAŞIM

Neo-klâsik iktisadın önemli aksaklıklarından biri de teknoloji ve inovasyon süreçlerini dikkate almamasıdır. Neo-klâsik kuram teknoloji ve inovasyon süreçlerini veri kabul etmektedir. Schumper teknolojik rekabet ve yaratıcı yıkım kavramını iktisat terminolojisine sokmuştur.

Schumpeter ekonomik sistemin sürekli bir gelişme içinde olduğunu, inovasyonun ise uzun dönemde etkin bir unsur olduğunu belirtmektedir. Inovasyon ekonomik sistemde sonuçları belli bir dönem sonra sona erecek bir canlanma yaratmaktadır bunu ise duraklama ve kriz takip etmektedir. Schumpeter durgunluk halindeki tam rekabetçi bir ekonomide, oluşacak bir inovasyonun girişimciler aracılığı ile durgunluktan canlanmaya doğru iteceğini, geliştirilen inovatif yatırımlarının da diğerleri tarafından taklit edileceğini öne sürmektedir. Geçmişte yaşanan birçok buluş ile kesişen ihtiyaçların uygulanması ile durgunluk ortamı canlanarak, refah dönemine geçiş yaşanmıştır. Durgunluk döneminde banka kredilerindeki artış ile finanse edilen yatırımlar ve para arzındaki artışın fiyatları artırması ile ekonomide canlanmanın yaşanacağı öngörülmektedir. Otonom yatırımlara, canlanma ile birlikte uyarılmış yatırımlarında eklenmesi ile kümelenen yatırımların refah ortamına sebep olacağı öngörülmektedir. Refah dönemi süresince inovasyonun getirdiği talep artışı, belli bir süre sonra azalacak, yatırımlar fiyatlar ve faiz haddi düşerek önce durgunluk sonrada kriz baş gösterecektir. Durgunluk dönemleri ise inovasyon ve fırsatlar için uygun bir ortam oluşturarak döngünün devamını sağlamaktadır.¹⁴

Joseph Schumpeter Avusturya okulunun üyelerindendir ve iktisat kuramları üzerinde çalışmıştır. Teknolojik değişmelerin etkileri ve inovatif süreçlerin değişik katmanları üzerine eğilen önemli iktisatçılardandır.

Schumpeter kapitalist toplumda üç tip dalgalanmanın gerçekleştiğini söylemektedir.

1-Kitchin Dalgaları- Ekonominin Bütünü üzerinde etkili değildir, yükselme evresinde küçük düşmeler, düşme evresinde küçük yükselmeler

¹⁴ Eralp Polat, **Konjonktürel Dalgalanmalar ve Sermaye Piyasası:İMKB Örneği**, İMKB Yayınları, Mayıs 2005, s. 72-73.

şeklinde görülmektedir, daha çok kısa ömürlü mal pazarlarında ve moda ürünlerin pazarlarında görülür. Üç ila dört yıl aralı dalgalarıdır.

2-Juglar Dalgaları- Her krizi canlanma dönemi takip edecektir. Her canlanmayı da kriz dönemi takip edecektir. Bir bant içinde hareket eden konjonktürel dalgalanmalardır. On-onbir yıl aralı dalgalarıdır

3-Konradief Dalgaları- En uzun süreli dalgalarıdır. ABD için 1789-1920 dönemini inceleyen N. Konratieff tarafından bulunmuştur. Elli-altmış yıl süreli dalgalarıdır.

İnovasyon yatırımların etkileri değişik zamanlarda ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler ise birikerek belli bir zamanda kümelenmektedir.

Shumpeter üretimin maddi ve maddi olmayan iki önemli faktörü üzerinde durmaktadır. Sosyal organizasyon ve teknik maddi olmayan faktörleri; emek ve toprak ise maddi faktörleri oluşturmaktadır. Üretim artışı ise maddi faktörlerden çok maddi olmayan faktörlerin gelişim hızına bağlıdır. Girişimci inovasyon yolu ile değişikliğin öncülüğünü yapar ve gelişme ile alışıl gelmiş dengeden, yeni ve da ha yüksek seviyede bir dengeye gelmenin sistemini oluşturur. Ancak, girişimcinin inovasyon ortamına dayalı üretimi hayata geçirmek için teknik bilgi ve beceriye, yatırım fonlarına ve yaratıcı gücü destekleyen sosyo-ekonomik çevreye ihtiyacı vardır.¹⁵

Schumpeterin bahsettiği “yaratıcı yıkım”ın temelinde inovasyon bulunmaktadır. Yaratıcı yıkım kapitalizmin dinamik bir yapıda olmasını sağlamaktadır.¹⁶

Schumpeter inovasyon türlerini, gelişmekte olan bir ekonomide şu şekilde açıklamaktadır¹⁷:

-Yeni bir yarı girdi ve ya girdinin keşfi

-Yeni bir üretim tekniği ile emek veya sermayeden tasarruf sağlanması

¹⁵ Yalçın Acar, **İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri**, Vipaş Yayınları, Bursa, 2002, s. 73-74.

¹⁶ Joseph Schumpeter, **Capitalism, Socialism And Democracy**, Unvin University Books, London, 1970, s. 82-83.

¹⁷ Yalçın Acar, **İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri**, Vipaş Yayınları, Bursa, 2002, s. 73-74.

- Sanayi kesiminde yeniden organizasyon
- Yeni bir pazar
- Mevcut ürünün yeni bir tipinin piyasaya arz edilmesi
- Piyasaya yeni bir ürünün arz edilmesi

Schumpeter ekonominin başlarda durgun bir yapıya sahipken, girişimcinin inovatif bir üretim tekniği ve ya inovatif bir ürün bularak ekonomide bir hareket yarattığını; bu hareketin ise durgun suya atılan bir taş gibi dalga dalga yayılarak ekonominin diğer kesimlerine yayıldığını belirtmektedir. Bu süreç içerisinde işletmeler büyüme sağlar, mülkiyet tabanı yayılır ve hissedar ve sermaye artar.¹⁸

Schumpeter inovasyon sonucu oluşan değişimi açıklarken, yaratıcı yıkımın sonucunun da inovasyon döngüsünün oluştuğunu açıklamaktadır. Inovasyon süregelen yapıyı yıkar ve belli bir süreçten sonra başka bir inovasyon tarafından yıkılacak bir sürece girer.

Schumpeter işletmelerin piyasada denge fiyata ulaşarak değil inovasyona ulaşarak rekabete üstünlük sağlayabileceklerini öngörmektedir.

Schumpeter tarafından adlandırılan yaratıcı yıkım, inovasyon yapamayan işletmelerin varlıklarını yitirmelerini ve kaynakların yeniden yapılanmasını ifade etmektedir.

Shumpeterci rekabet yaklaşımından türetilen üç önemli model vardır, bunlar Nelson ve Winter, Futia ve Reinganun Yeni girişler modelleridir. Bunları kısaca aşağıdaki tablo ile açıklayabiliriz¹⁹:

¹⁸ Acar, a.e, s. 74-75.

¹⁹ Seyfi Top, **İşletmelerde Yenilik ve Yaratıcılık Yönetimi**, Beta Yayınları, Haziran 2008, İstanbul, s. 26-28.

298 YENİ EKONOMİDE KONJONKTÜR DALGALANMALARI BAĞLAMINDA SCHUMPETERCİ YAKLAŞIM VE İNOVASYON İLİŞKİSİ

Tablo 1:Shumpeterci Rekabet Yaklaşımı Temelinde Türetilen Modeller

Nelson ve Winter Modeli	Sektörün fiyat başarısının, inovasyon yarışının doğasınca belirleneceğini ifade etmişlerdir. Oligopolcülerin sistem üzerindeki etkilerini piyasaya yeni girişlerin olmadığı hallerde incelemişlerdir. İnovatif işletmelerin taklitçi sektörlerin pazar paylarını düşürdüğünü ileri sürmektedirler.
Futia Modeli	Piyasaya girişin taklitçiler tarafından engellendiğini açıklamaktadır. Futia Nash dengesini, rekabetçi sektör durumuna uyarlamıştır.
Reinganun Yeni Girişler Modeli	Kurulu sosyal düzeyin sınırlarını zorlayan, aykırı, geniş görüşlülük sahibi insanlar, kaotik girişim şebekeleri yaratarak, inovasyonun oluşmasını sağlayacak enerjik yapılanmalar oluştururlar. İnovasyon bir süreklilik döngüsü içinde odaklanma sonucu ortaya çıkmakta ve piyasaya sürekli inovatif firma girmektedir. Diğer firmaların başarısızlığı ise oyunu kazanma anlamına gelmektedir. Piyasaya giriş çıkışların zor olduğu durumlarda ise taklitçilerin yoğunlaştığını açıklamaktadır

3.KONJONKTÜR ANALİZİ VE İNOVASYON BAĞLAMINDA DALGALANMALAR

Konjontür refah ve kriz dönemlerinin birbirini izlediği dört evrede incelenmektedir. Bu evreler refah ve gelişme, duraklama ve gerileme, bunalım ve daralma ve canlanma dönemlerinden oluşmaktadır.

Birbirinin üstüne üç tip dalgalanma bulunmaktadır. Kıtçın, Juglar ve Kontratieff dalgalanmalarının yarattığı ekonomik krizler ekonomik dönemleri etkisi altına almıştır.

Ekonomik dalgalanmalar bakımından inovasyon ve değişim önemlidir. İnovasyonun uygulanması canlanma evresine gelmesini sağlamaktadır. İnovasyonun ekonomik dalgalanmalar üzerindeki etkisini ve girişimcinin ekonomik gelişimde sağladığı etkileri özellikle Schumpeter çalışmaları ile açıklamıştır. İnovasyon baskın bir etken olarak bir denge durumundan diğerine geçişte temel görev üstlenmektedir. Eski dengeyi bozarken yenisini, yaratmada etkin bir rol oynayan inovasyon aynı zamanda birkaç yıl içinde sona erecek

canlanma dönemine girişe de sebep olmaktadır. Kapitalist toplum bir ila dört yıl arasında Kıtçın, 2 ila 11 yıl arasında Juglar, 3 ila 50-60 yıl arasında Kontratief olmak üzere üç tip dalgalanmaya sahne olmaktadır. Schumpeter ekonomik dalgalanmalar ile büyümenin birbirinden ayıramayacağını savunmaktadır ve ekonomik dalgalanmalarda temel nedenin inovasyon ve girişimci olduğunu savunmaktadır. Schumpeter ekonomik dalgalanmalar da rolü olan girişimciyi “dinamik müteşebbis” tanımı ile açıklamaktadır. Dinamik müteşebbis inovatif mal bularak piyasaya sunan veya bilinen bir malı başka yöntemlerle üreten, eski bir mala yeni pazarlar bulan, inovatif bir hammadde bulan ve ya bir malın maliyetini indirecek rasyonalizasyonları gerçekleştiren kişidir.²⁰

İnovasyon üretim fonksiyonunun değişmesine sebep olarak verimliliği yükseltmekte ve üretim etkenlerinin birleşimindeki optimum noktasının değiştirmektedir. İnovasyon o zamana kadar bilinmeyen bazı ilişkilerin varlığını ortaya çıkartmakta veya bilinmeyen bazı ilişkilerin yeni özelliklerinin bulunmasına sebep olarak ekonomik canlılık ve refah sağlamaktadır. Schumpeter durgunluk evresinde bulunan ekonomide rant ve ücretlerden oluşan masraflar ile hasılatın değerinin eşit olduğunu, faiz haddi ve yatırım düzeyinin çok düşük olduğunu ifade etmektedir. İşte tam da bu noktada inovasyonun ortaya çıkması gelişmeyi sağlayacaktır. İnovasyonun uygulanması ile de krediler ile desteklenen gelişim devam edecektir. Yatırımlar, ekonomik durgunluktan çıkıp refah dönemine geçişi kolaylaştıracaktır. Fakat talebi karşılayan inovasyonun uygulanması ve talebi bir süre sonra duracak ve yatırımların düzeyi tekrar düşecek, banka kredileri azalacak, faiz haddi ve fiyatlar düşecektir. Bu noktada tekrar durgunluk dönemine girilecek ve konjonktürde dip noktası görülecektir. Schumpeter bu dönemde gerekli özelleştirinin yapıldığını ve kapitalizmin sağlığını yenilendiğini kabul etmektedir. Durgunluk evresinde ekonomi tam rekabet koşulları altında denge durumundadır. Durgunluğu sağlayacak koşulların yıkılması ise inovasyon ve kar sağlamak için yatırımların başlaması ile olacaktır. İnovasyon yeni yatırımları ve yeni firmaları da beraberinde getirecektir. Ortaya çıkan yatırımlar kümelenmiş bir şekilde gerçekleşir. İlk inovasyonu uygulayan ve karını artıran girişimci çok geçmeden taklit edilir. Tekelci durumunda olan girişimci ise serbest rekabet koşullarında diğer firmalarında inovasyon uygulamasına engel

²⁰ Cafer Unay , **Ekonomik Konjonktür**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1992, s. 154.

olamaz. Bu da durgun suya atılan taşın dalgalanması gibi inovasyon yarattığı yatırımlarla, kümelenmiş olarak tüm ekonomiye yayılmasına aracılık eder.²¹

İnovasyonu izleyen canlanma ve refah döneminde para arzı artmaktadır fiyatlarında artması ile birlikte yatırımlar nedeni ile Milli gelirdede artmaktadır. Fiyatlardaki artış canlanmayı körükleyecektir. Milli gelir, kar ve satışlar, uyarılmış ve otonom yatırımların artması ile inovatif ürüne belli bir doygunluk yaşanacak, yatırımların düzeyi düşecek, banka kredileri ve para arzı azalacak, fiyatlar düşecek, karlılığın azalması ile yeni bir durgunluk ve kriz dönemine girecektir. Konjonktürel istikrarsızlık gelişme için gereklidir. Bu noktada girişimcinin inovasyon çabaları tekrar imdada yetiyecek ve ekonomiyi durgunluktan kurtaracaktır. İnovasyonu körükleyen ve özendiren en uygun ortam durgunluk evresidir. Durgunluk evresinde karların sıfır yada sıfırdan düşük olması, karları arttırmak için inovasyon yapılmasını teşvik edici bir atmosfer oluşturmaktadır. Moda ve tasarım trendleri gibi bazı inovasyonlar sonuçlarını kısa dönemde gösterirken, demir yolu, elektrik, elektronik, bilgisayar, uçak gibi ürünler uzun dönem istemekte ve daha uzun dönemli dalgalanmalar yaratmaktadır. İnovasyonlar birkaç yılda azalan canlanma ve refah dönemlerine sebep olmaktadırlar. Canlanma dönemlerini durgunluk aşaması izlemektedir. Bu nedenledir ki inovasyon hem eski dengeyi bozucu hem de yeni dengeyi kurucu bir rol üstlenmektedir. İnovasyon tarafından yaratılan üretim ve tüketim yapısındaki istikrarsızlık, üretim ve tüketim yapısındaki uyum ile giderilecektir.²²

Yaratıcı yıkım olarak tanımlanan teknik değişim düz bir yol izlememektedir. Değişimin sonucunda ekonomik yapı, davranış kalıpları, sektörler ve firmalar arasındaki kaynak dağılımı değişen koşullar doğrultusunda yeniden şekillenmektedir.²³

Schumpeter uzun dalgalar kuramında Konratieff'den etkilenmiştir. Kapitalizmin gelişme sürecini yarım yüzyıllık dönemlere ayıran ve bu dönemlere döngüler ve devreler adını veren Schumpeter bu döngülerin ardışık sanayi devrimleri ile ortaya çıktığını açıklamıştır. İnovasyon kavramı ise uzun

²¹ A.e., s. 158-159.

²² Unay, a.e., s. 159-162.

²³ TÜSİAD, **Ulusal İnovasyon Sistemi: Kavramsal Çerçeve, Türkiye İncelemesi ve Ülke Örnekleri**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 2003, s. 32.

dalgalar açısından kilit bir rol oynamaktadır. İnovasyon ekonomik süreci körükler bu da başka inovatif faaliyetlerin doğmasına yol açar. İnovasyonun hızı azaldığında ekonomi durgunlaşır ve yeni bir denge noktasına ayarlanır. Schumpeter'e göre ekonomi, dinamik değişim güçleri ile statik denge güçleri arasındaki birbirine bağımlı bir sıralamadan oluşur.²⁴

Tablo 2: İnovatif Değişim Dalgaları

DALGA	BİLİM EĞİTİM	İLETİŞİM	ENERJİ	TEMEL FAKTÖR
1780-1840 SANAYİ DEVRİMİ	Çıraklık,bilimsel dernekler,akademiler	Kanallar, at arabası yolları	Su gücü	Pamuk
1840-1890 BUHARGÜCÜ DEMİRYOLU	Profesyonel makine ve inşaat mühendisleri, teknoloji enstitüleri, kitlesel ilköğretim	Demiryolları, telgraf	Buhar Gücü	Kömür, demir
1890-1940 ELEKTRİK VE ÇELİK ÇAĞI	Sanayi, arge ve standartları belirleyen laboratuvarlar	Demiryolları, telefon	Elektrik	Çelik
1940-1990 KİTLE ÜRETİMİ OTOMOBİL SENTETİK	Kitlesel yüksek öğrenim Kamu ve özel kesim arge faaliyetleri	Motorlu araç yolları, havayolları, radyo ve televizyon,	Petrol	Petrol, plastik
1990-20..... BİLGİSAYAR MİKROELEKTRONİK ÇAĞI	Veri ağları, arge de küresel ağlar, sürekli eğitim	Enformasyon otoyolları, dijital ağlar	Gaz, petrol	Mikroelektronik

KAYNAK: Chris Freeman, Luc Soete, **Yenilik İktisadı**, TÜBİTAK Yayınları, Ankara, 2003, s. 23.

²⁴ Funda Başaran, “Uzun Dalgalar ve Bilgi, İletişim Teknolojileri Paradigması”, **İletişim Ağlarının Ekonomisi**, Der:Funda Başaran vd., Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005, s. 60-62.

4. KONJONKTÜR DALGALARINDA DİP NOKTADAN ÇIKIŞ AŞAMALARINDA İNOVASYON ETKİSİ

İnovasyon yaşam sürecinin hareketlerinin dalgası ile oluşan ekonomik gelişme dönemlerinde, inovatif gelişmelerin etkin bir rolü olmuştur. İnovasyon bağlantılı bu ekonomik dalgaları beş bölüme ayırarak şu şekilde inceleyebiliriz²⁵:

1.DALGA: Altmış yıl süren bir zaman dilimini içermiştir. 1785-1845 yıllarını kapsayan birinci dalgadan, su gücü, tekstil ve demir de meydana gelen gelişmeler önem kazanmıştır.

2.DALGA: Elli beş yılı süren ikinci dalga 1845 ile 1900 yıllarını kapsamaktadır. Buhar, demiryolu ve çelikte yaşanan yeni gelişmeler ikinci dalgada etkin bir rol oynamıştır.

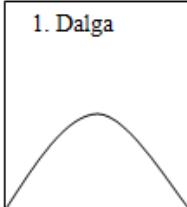
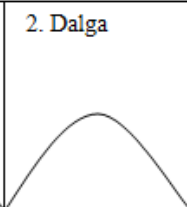
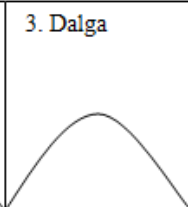
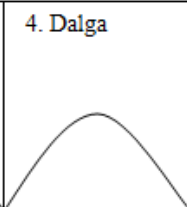
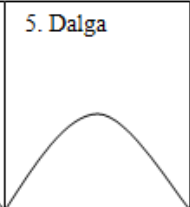
3.DALGA: Elli yıllık 1900-1950 yıllarını kapsamaktadır. Elektrik, kimyasallar, içten yanmalı patlamalı motor bu dönemde itici güç olmuştur.

4.DALGA: Kırk yıllık 1950-1990 yıllarını kapsamaktadır. Petrol, elektronik ve havacılıktaki inovasyonlar bu zaman dilimini izlemektedir.

5.DALGA: Beşinci dalga içinde bulunduğumuz dönemi içermektedir.1999 da 2020 yılına kadarki dönemi kapsamaktadır. Yarı iletkenler, fiber optikler, genetik, yazılım ve bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler toplumsal ve ekonomik hayatta değişmelere sebep olmuştur.

²⁵ Verda Canbey Özgüler, **Yeni Ekonomi Anlayışı Kapsamında Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003, s. 19-21.

Tablo 3: Konjonktür Dalgaları

1. Dalga	2. Dalga	3. Dalga	4. Dalga	5. Dalga
1785	1845	1900	1950 - 1990	1990 - 2020
← 60 yıl	← 55 yıl	← 50 yıl	← 40 yıl	← 30 yıl
Su gücü Tekstil Demir	Buhar Demiryolu Çelik	Elektrik Kimyasallar İçten patlamalı motorlar	Petrol Elektronik Havacılık	Yarı iletkenler Fiberoptikler Genetik Yazılım

KAYNAK: Verda Canbey Özgüler, **Yeni Ekonomi Anlayışı Kapsamında Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003, s. 19-21.

İnovasyonun ekonomide belirmesi ekonomide canlanma ve refah dönemine geçilmesini sağlamaktadır. Schumpeter’de buluşlar teorisi ile konjonktürel dalgalanmaların teknik inovasyonlardan kaynaklandığını belirtmektedir. İnovasyon ilk dönemde ekonominin gelişmesini sağlamakta daha sonra inovasyon nedeni ile artan üretim ve tüketim hacmi ile dengesini kaybetmektedir. Bu noktada ekonomik durgunluk başlamaktadır. Teknolojik inovasyonun yarattığı rassal şokların ekonomik sistemde dalgalanmalara sebep olması ile bazı işletmeler sistem dışına itilir. Reel ekonomik konjonktür teorisi ekonomik dalgalanmaların açıklanmasın da girişimcileri ve inovasyonu ön plâna çıkartmıştır.²⁶

Belli bir dönemi damgasını vuran radikal inovasyonlar zamanla devrini tamamlayarak yeni ihtiyaçlara cevap veremez hale geldiğinde oluşan durgunluk dönemi, toplumsal süreçte beliren yeni ihtiyaçları giderecek üretim alanlarına yönelik inovatif yatırımların talep görmesi ile son bulmaktadır. Beliren

²⁶ Eralp Polat, **Konjonktürel Dalgalanmalar ve Sermaye Piyasası: İMKB Örneği**, İMKB Yayınları, Mayıs 2005, s. 71.

ihtiyaçların tatminine yönelik mal ve hizmet üretiminin yarattığı talep artışı ile oluşan canlanma dönemi sosyal, ekonomik, siyasi hayatında şekillenmesine sebep olmaktadır.

SONUÇ

Konjonktür refah ve kriz dönemlerinin birbirini izlediği dört evrede incelenmektedir. Bu evreler refah ve gelişme, duraklama ve gerileme, bunalım ve daralma ve canlanma dönemlerinden oluşmaktadır.

Refah dönemi süresince inovasyonun getirdiği talep artışı, belli bir süre sonra azalacak, yatırımlar fiyatlar ve faiz haddi düşerek önce durgunluk sonrada kriz baş gösterecektir. Durgunluk dönemleri ise; inovasyon ve fırsatlar için uygun bir ortam oluşturarak döngünün devamını sağlamaktadır.

Birbirinin üstüne üç tip dalgalanma bulunmaktadır. Kitchin, Juglar ve Konratieff dalgalanmalarının yarattığı ekonomik krizler ekonomik dönemleri etkisi altına almıştır. Krizlerin oluşması kadar krizlerden çıkış içinde inovasyon önemli bir faktördür.

Shumpeter Walras'ın genel denge anlayışından hareket ederek dengesizlikten çıkacak olumlu sonuçların olabileceğinden yola çıkarak yaratıcı yıkım kavramının içinde dinamizm gizlenen yeni bir dengeye gebe olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Durgunluk döneminde alınacak topyekun tedbirler canlanma dönemine geçişin yol haritasını oluşturabilecek inovasyon ise; bu yolda itici bir güç olabilecektir.

Var olan ekonomik yapıyı iyi okuyabilmek eğitim, beşeri sermaye, arge ve inovasyon kültürünü destekleyen alanların yaygınlaştırılması gibi yöntemlerle okunan yapının tarihsel yapıda meydana gelen konjonktür dalgalanmaların teknik yapısını irdelenmesi ile kurgulanabilmektedir.

Sonuç olarak, değişim sürecinin her aşaması yaratıcı yıkım olgusuna göre hareket eden bir dışlinin çarkları gibi sistematik olarak hareket etmektedir ki kriz ortamları için iyileştirici reçetenin ilaçları keşfedilebilsin. Ekonomik büyüme tekrar sağlanabilsin.

KAYNAKÇA

- Acar, Yalçın, **İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri**, Vipaş Yayınları, Bursa, 2002.
- Başaran, Funda, “*Uzun Dalgalar ve Bilgi, İletişim Teknolojileri Paradigması*”, **İletişim Ağlarının Ekonomisi**, Der:Funda Başaran vd, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2005.
- Carl, A. Futia, “*Schumpeterian Competition*”, **Quarter Journal of Economics**, 1980, Vol:94, No:4.
- Carlson, Curtis R. ve William W Wilmot, **Innovation:The Five Disciplines for Creating What Customers Want**, Crownpublishing Group, New York, 2006.
- Durna, Ufuk, **Yenilik Yönetimi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2002.
- Durucker, Peter, **Kapitalist Ötesi Toplum**, Çev. B. Çorakçı, İnkılâp Kitapevi, İstanbul, 1994.
- Drucker, Peter F., **Innovation and Entrepreneurship**, Harper Row Publishers, New York, New York, 1985.
- Freeman, Chris-Luc Soete, **Yenilik İktisadı**, TÜBİTAK Yayınları, Ankara, 2003.
- Goldhar, J. D, Some Modest Conclusions, **Management of Research and Innovation**, New York, 1980.
- Joson,Potts, **The New Evolutionary Microeconomics:Complexit, Competence and Adaptative Behaviour**, Edward Elgar, Cheltenham, UK, 2001.
- Kavrakoğlu, İbrahim, **Değişim ve Yaratıcılık**, İstanbul, 1997.
- Kırımlı, Arman, **Kârlı Büyümenin Reçetesi İnovasyon**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- OECD, Oslo Kılavuzu, www.tubitak.gov.tr/destekler/taral/kilavuz.htm.
- Özgüler, Verda Canbey ,**Yeni Ekonomi Anlayışı Kapsamında Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003.
- Polat, Eralp, **Konjonktürel Dalgalanmalar ve Sermaye Piyasası:İMKB Örneği**, İMKB Yayınları, Mayıs 2005.
- Romer, Paul, **Economic Growth, The Concise Encyclopedia of Economics**, David R. Henderson, Ed. Liberty Fund, 2007.
- Rosenfeld ,Robert ve Jenny C. Servo, **Facilitating Innovation in Large Organizations**, Ed: Jane Hery ve David Walker, Managing Innovation, Sage Publications, London, 1994.
- Rogers, E. M., **Diffusion of Innovations**, Free Press, New York, 1995.
- Schumpeter, J., **Capitalism, Socialism And Democracy**, Unvin University Books, London, 1970.
- Top, Seyfi, **İşletmelerde Yenilik ve Yaratıcılık Yönetimi**, Beta Yayınları, Haziran 2008, İstanbul.
- TÜSİAD,**Ulusal İnovasyon Sistemi:Kavramsal Çerçeve, Türkiye İncelemesi ve Ülke Örnekleri**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 2003.
- Unay , Cafer, **Ekonomik Konjonktür**, Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1992.

